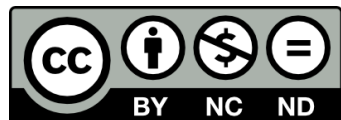

Splošni napotki za izpraševalce

This work is licensed
under a

**ARTIP: Awareness Raising and Training Measures
for the Istanbul Protocol in Europe**

www.istanbulprotocol.info

Education and Culture DG

Lifelong Learning Programme

Splošni napotki za izpraševalce

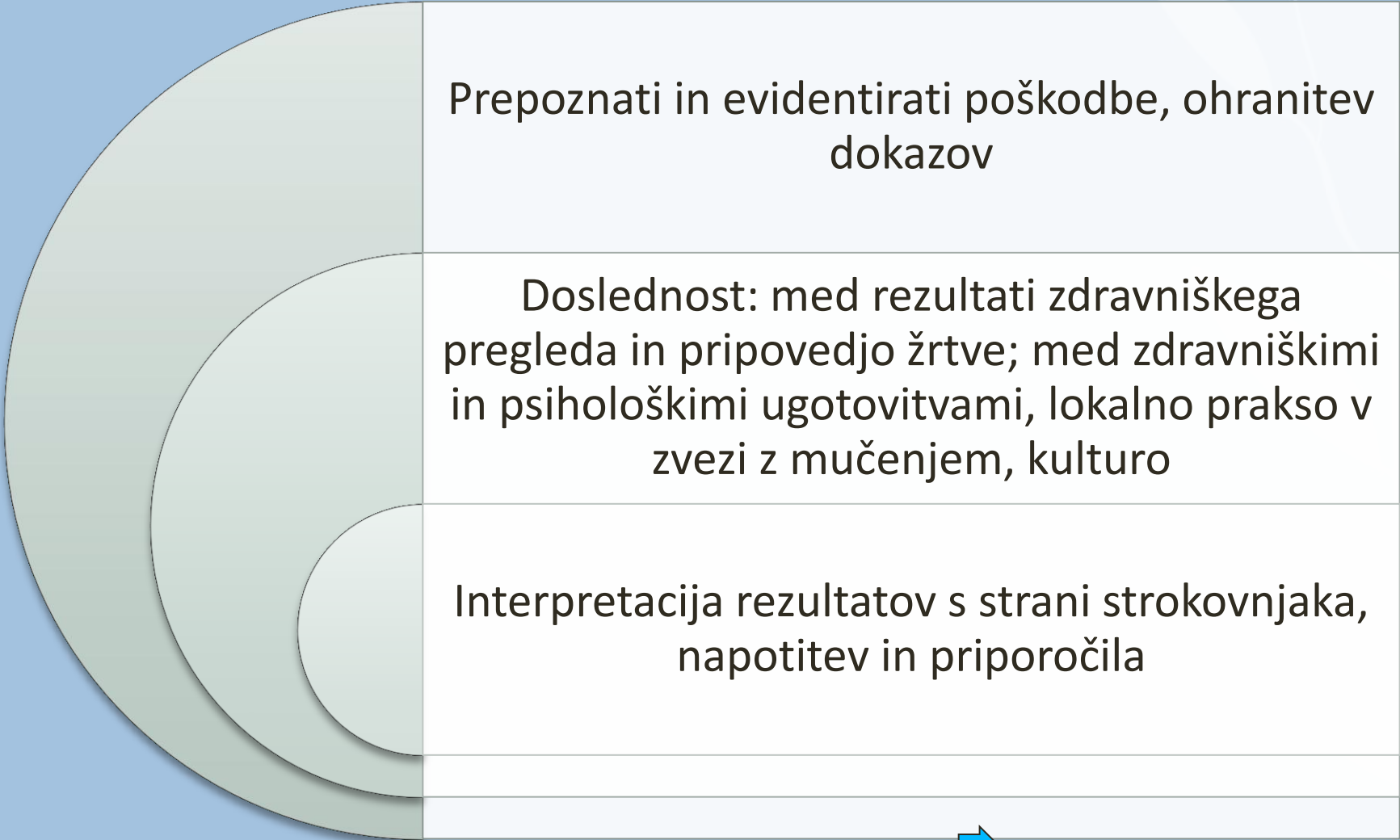
A. NAMEN PREISKAVE, PREGLEDA IN EVIDENTIRANJA

A. Namen preiskave, pregleda in evidentiranja

Istanbulski protokol: " ... Širši namen preiskovanja je ugotoviti dejstva, povezana z domnevnimi primeri mučenja"

Primeri specifičnih situacij: Pregon storilcev na lokalnih ali mednarodnih sodiščih; poprava krivice; zaščita, vključno z odobritvijo azila; vzpostavljanje pogojev, ki pripeljejo do lažnega priznanja; zaslišanja v predkazenskem postopku

Zdravniški in psihološki pregled

Prepoznati in evidentirati poškodbe, ohranitev dokazov

Doslednost: med rezultati zdravniškega pregleda in pripovedjo žrtve; med zdravniškimi in psihološkimi ugotovitvami, lokalno prakso v zvezi z mučenjem, kulturo

Interpretacija rezultatov s strani strokovnjaka, napotitev in priporočila

Glejte tudi šest načel

Splošni napotki za izpraševalce

B. PROCESNA JAMSTVA ZAPORNIKOV

B. Procesna jamstva zapornikov

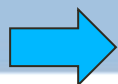
Po pregledu lahko sledijo posledice. Istanbulske protokoli navajajo **zaščitne ukrepe**, kot na primer, kje in kako naj bi se opravil pregled, ne da bi se pri tem ogrožalo zapornika in kako je potrebno podati rezultate.

Posebna vprašanja se nanašajo na pravico do neodvisnega zdravniškega pregleda domnevne žrtve ter pravnega zastopnika, s katerim se ima žrtev pravico pogovoriti na samem, t.j. brez prisotnosti uradnikov.

B. Procesna jamstva zapornikov

Zaupnost je potrebno strogo spoštovati na vseh stopnjah, tudi po tem, ko se sestavi poročilo, ki se ga pod nobenim pogojem ne sme predložiti uslužbencem organov pregona.

Če so obtožbe o mučenju podprte z rezultati sodnomedicinske preiskave, je potrebno zapornika pripeljati pred sodnika ali tožilca, da se oceni njegova/njena pravna sposobnost. Zapornika ne smejo odpeljati nazaj v zapor.

Glejte poglavje o medicinski etiki

www.istanbulprotocol.info

Splošni napotki za izpraševalce

C. URADNI OBISKI KRAJEV ZA PRIDRŽANJE

C. Uradni obiski krajev za pridržanje

V Istanbulskega protokolu je preiskava mišljena kot reakcija na podane obtožbe.

Preventivni monitoring je način preiskave, ki se osredotoča na preprečevanje dejanj mučenja in trpinčenja v prihodnosti.

Namen je sprejeti ukrepe, zato da se na sistematičen način preprečijo kršitve, pri tem pa se namesto:

„Je prišlo *do mučenja in trpinčenja* ?“

vprašamo raje:

„Kaj je prispevalo k *mučenju in trpinčenju*?“

C. Uradni obiski krajev za pridržanje

Preventivni monitoring lahko izvajajo različni organi:

Na ravni ZN:

- posebni poročevalec za mučenje
- Pododbor ZN za preprečevanje mučenju

Na regionalni ravni:

- Evropski odbor za preprečevanje mučenja
- tudi v Afriki in Latinski Ameriki obstajajo različni organi

Na nacionalni ravni:

- nacionalni preventivni mehanizmi
- organizacije civilne družbe
- odvetniška združenja
- oddelki za človekove pravice v okviru pravne, sodne, izvršilne oblasti itd.

C. Uradni obiski krajev za pridržanje

Preventivni monitoring

Priprava:

- Pridobite podatke iz poročil organizacij civilne družbe, mednarodnih nadzornih organov, predhodnih poročil nacionalnih preventivnih mehanizmov, pritožb, medijev itd.
- Dogovorite se o skupnih ciljih, razdelitvi nalog, sestavi ekipe - najmanj dva člana ekipe morata biti prisotna pri razgovoru z žrtvijo (t.j. načelo štirih oči)

- Pogovorite se z direktorjem, da vam poda podatke o osebah, sprejetih na novo, o tem, koliko jih je v priporu umrlo, o trenutni preiskavi, pokaže evidence itd.
- Naredite razpored krajev, ki jih je potrebno obiskati; najprej se pogovorite (vsaj polovico časa obiska) s tistimi zaporniki, ki so jih osamili, so jih za kazen premestili v posebne celice, ali s tistimi, ki so prišli pred kratkim
- pogovorite se tudi z zdravstvenim osebjem in pazniki

C. Uradni obiski krajev za pridržanje

Ko je podana obtožba, mora biti vaš cilj izvajati kontrolne obiske in preiskati obtožbe, kar zna biti težko, še posebej v državah, kjer je mučenje vsakdanja praksa. Zapornike lahko izpostavijo nevarnosti povračilnih ukrepov.

Zato morajo kontrolne obiske/preiskave izvajati ustrezno usposobljeni strokovnjaki in, če je mogoče, ne samo enkrat.

Ko izpraševalec zapusti kraj pridržanja, je potrebno storiti vse potrebno, da se zaščiti zapornike. V vsakem primeru morajo predložiti prostovoljno soglasje za uporabo podatkov, ki jih podajo.

C. Uradni obiski krajev za pridržanje

Drugi elementi, ki jih je potrebno upoštevati pri preiskovanju in kontrolnih obiskih

Tolmači naj bodo izven regije, da ne bodo pod pritiskom oblasti in da bodo v očeh ostalih tako neodvisni kot preiskovalci.

Zadnja izprašana oseba si zasluži enako količino pozornosti, časa in spoštovanja, kot prva izprašana oseba, tudi če zgodba sama ne doprinese nič novega.

Splošni napotki za izpraševalce

D. TEHNIKE IZPRAŠEVANJA

D. Tehnike izpraševanja

Poslušanje je pomembnejše od zastavljanja vprašanj. Ne prekinjajte pogovora.

Zaporniku se morda zdi pomembnejše, da govori o družini kot o mučenju -> vzemite si dovolj časa za razpravo.

Posameznika ne smemo siliti, da govori o nečem, zaradi česar se počuti neudobno.

Izpraševalci se morajo razgovora lotiti na takten način, pri tem pa morajo izkazovati zanimanje in sočutje.

Splošni napotki za izpraševalce

E. EVIDENTIRANJE OKOLIŠČIN

E. Evidentiranje okoliščin

Kar se da natančno evidentirajte:

- Psihosocialna preteklost osebe in dogodki pred aretacijo
- Povzetek o dogajanju v zaporu in zlorabi
- Okoliščine zapora
- Opis kraja pridržanja in pogoji, ki vladajo v takšnem kraju
- Metode mučenja in trpinčenja

E. Evidentiranje okoliščin

Psihosocialna preteklost osebe in dogodki pred aretacijo

- Če oseba ni več v priporu: izprašajte jo o vsakodnevnem življenju (prijatelji, družina, delo, uživanje alkohola, prihodnji načrti, ...)
- Če je oseba še v priporu: izprašajte jo o psihosocialni preteklosti na bolj podroben način (dejavnosti, odnosi z drugimi zaporniki, ...). Ne pozabite vprašati osebe, če morda redno jemlje zdravila na recept.

E. Evidentiranje okoliščin

Povzetek o dogajanju v zaporu in zlorabi

- V pravnih postopkih je jasna in dosledna pripoved s podatki o nastanku, pogostosti in kraju mučenja ključnega pomena. Žrtve pogosto potrebujejo pomoč pri oblikovanju poročila z vsemi zgoraj navedenimi podatki.

(glejte poglavja v nadaljevanju).
- Če pridobite, ali sami oblikujete zemljevid s podatki o tem, kje se je dogajalo mučenje, vam lahko služi kot pripomoček pri sestavljanju različnih osebnih pripovedi.

E. Evidentiranje okoliščin

Okoliščine zapora: Natančnost je ključnega pomena. Npr. čas in kraj aretacije; vojaške ali civilne uniforme; orožje, ki so ga imeli; priče; uporaba prisilnih sredstev; prevozno sredstvo; nasilje med prevozom; ustna komunikacija; ime uradnikov itd.

Kraj pridržanja in pogoji, ki vladajo v takšnem kraju: Podroben opis:

- hrana, pijača, stranišče, temperatura in drugi pogoji;
- Koliko ljudi je še bilo v istem prostoru (prezasedenost, samica)? Kdo so bile druge osebe? So jim dovolili govoriti? Je stranka podpisala kakšen dokument?
- So bili dovoljeni stiki z ljudmi od zunaj? Z družino, odvetnikom, zdravnikom?
- Stvari beležite kronološko, da ne boste česa izpustili.

E. Evidentiranje okoliščin

Metode mučenja in trpinčenja

- Za vsako zlorabo natančno zabeležite: položaj telesa, prisilna sredstva, trajanje, pogostost, lokacija ran na telesu, krvavitev, izgubo zavesti, uporabljene pripomočke, material, iz katerega so bili pripomočki, dušenje, verbalna interakcija.
- Kdo je storilec? (če storilcev ni mogoče identificirati, si lahko pri določanju njihove identitete pomagata z določenimi znaki, glasom, oblačili,...)
- Uvidevno izprašajte osebo tudi o morebitni spolni zlorabi (kdo je bil storilec, kako pogosto itd.)

Splošni napotki za izpraševalce

E. VREDNOTENJE OKOLIŠČIN

E. VREDNOTENJE okoliščin

Preživele žrtve mučenja imajo težave s priklicom podrobnosti, zaradi več vzrokov:

- Različni dejavniki med samim mučenjem (npr. zavezane oči, čelada čez glavo);
- Strah, da bi sebe ali druge izpostavili tveganju;
- Pomanjkanje zaupanja v zdravnika, ki izvaja pregled ali v tolmača;
- Psihološki vpliv mučenja in travmatičnih dogodkov;
- Nevropsihiatrična oslabitev spomina;
- Mehanizmi zaščitnega ravnanja;
- Kulturološko pogojene sankcije..

Preiskovalec mora iskati dokaze, ki govorijo ali v prid ali proti zgodbi. V takšnem primeru mora biti potrpežljiv in ne sme izraziti svojega nezaupanja.

Splošni napotki za izpraševalce

PREGLED TEHNIK MUČENJA

Pregled tehnik mučenja

Ključne točke:

- Po natančnem opisu dogodkov preglejte še druge tehnike.
- Če poizveste o konkretnih primerih, vam bo to pomagalo, še posebej v primerih, ko žrtev zaradi psihološke stiske, poškodbe možganov ali kulture ni sposobna spontanega poročanja o dogodkih.
- Uporabite podatke o lokalno uporabljenih tehnikah.
- Razmejitev med psihološkim in fizičnim mučenjem je zgolj navidezna.

Pregled tehnik mučenja

Primeri:

- Topa poškodba
- Prisilni položaji
- Opekline
- Elektrošoki
- Davljenje
- Crush poškodbe

Pregled tehnik mučenja

Primeri "fizičnega" mučenja:

- Penetrantna poškodba →
- Izpostavljenost kemikalijam
- Spolno nasilje →
- Zdravstveni poseg amputacije uda
- Mučenje s farmakološkimi substancami
- Okoliščine zapora

Pregled tehnik mučenja

Primeri "psihološkega" mučenja:

- Odvzem nečesa
- Ponižanje
- Lažno ubijanje
- Grožnje z mučenjem
- Kršitve tabujev
- Prisila k določenemu vedenju
- Prisila žrtev, da gledajo grozodejstva ali mučenje

Pregled tehnik mučenja

Opomba: V praksi je potrebno upoštevati, da ima fizično nasilje vedno tudi psihološko komponento oz. je povezano s psihološkim mučenjem.

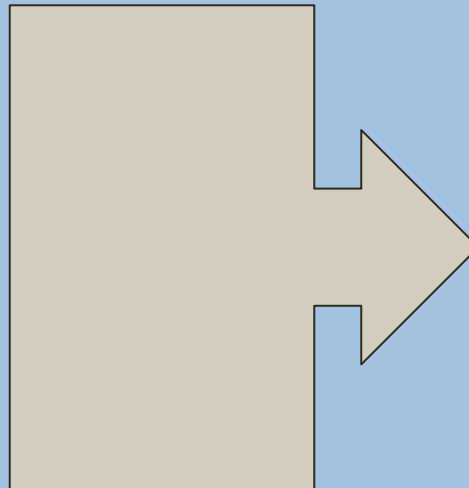
"Psihološko" mučenje ima vedno za posledico prehodne ali pogosto celo dolgotrajne nevropsihološke in možganske spremembe, ki se odražajo v psiholoških simptomih.

Omenjene spremembe so lahko nepopravljive.

Pregled tehnik mučenja

Opomba: Storilci lahko tehnike mučenja izbirajo naključno, vendar lahko izbor tehnike odraža tudi konkretne namene ali strategijo storilca.

Med konkretne namene sodijo

- Iskanje informacij
- Vzбудiti grozo pri žrtvi ali v njegovi/njeni okolici
- Osebno “zadovoljstvo”
- Kaznovanje

Pregled tehnik mučenja

Različni nameni storilcev lahko vodijo do posebnih tehnik, načinov uporabe in posledično tudi do različnih poškodb pri žrtvi.

Primer: Čedalje pogostejša uporaba določenih tehnik, ki jih je težko dokazati, lahko nakazuje - med drugim - namen storilcev, da ojačajo vpliv mučenja in tako načnejo verodostojnost žrtve ali otežijo pregon.

Splošni napotki za izpraševalce

H. TVEGANJE ZA RETRAVMATIZACIJO ŽRTVE

H. Tveganje za retravmatizacijo žrtve

Žrtve mučenja lahko izkusijo hudo stisko, ki jo sprožijo očitni ali pa nepričakovani vidiki razgovora s pravnikom, zdravnikom in psihologom (še posebej, če razgovor ni voden tako, kot bi bilo potrebno).

To lahko ima za posledico trpljenje, dolgotrajno psihološko poškodbo ali ponovitev in okrepitev travmatične izkušnje.

Stiska žrtve lahko tudi vpliva na kakovost zdravniškega pregleda in/ali pravne preiskave.

"Nedolžen" zdravniški poseg lahko sproži spomine na nasilje.

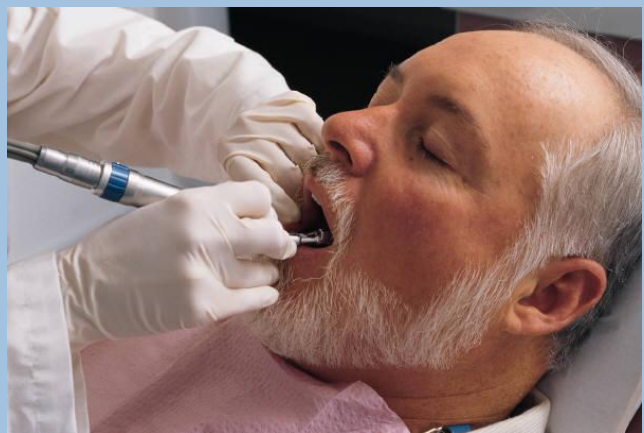
Primeri:

Elektrode pri EKG-ju (preiskava srca)

Ko mora žrtev na ginekološkem pregledu dati noge v stremena, to ravno tako lahko sproži spomine na posilstvo

Gastroskopiya lahko obudi spomine na oralno posilstvo

Premik noge pri pregledu ali psihoterapiji lahko sproži travmatične spomine

H. Tveganje za retravmatizacijo žrtve

Ker je izjemno pomembna, je ta tema obdelana v več poglavjih Istanbulskega protokola in tudi v posebnem poglavju projekta ARTIP:

"Psihološki vidiki postopka izpraševanja"

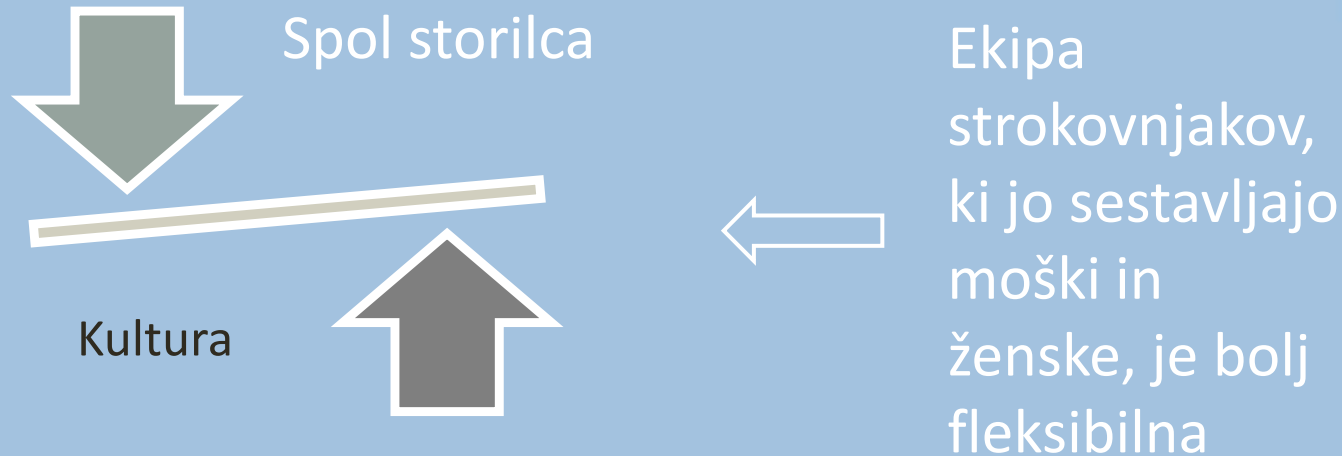
I. Tolmači

Zaupnost	Razjasniti je potrebno vloge in obveznosti, uporabiti neodvisne tolmače, nadzorne ukrepe - stranka se mora vedno počutiti čim bolj varno
Strokovnost	Učinkovit in popoln prevod, previdnost pri občutljivih vprašanjih (nadzor in izobraževanje)
Kultura	Različne vloge, spol, etični predsodki, potvarjanje informacij proti obrazložitvi informacij
Okolje	Med izpraševalcem in žrtvijo je potrebno vzpostaviti tesen neverbalni stik

Splošni napotki za izpraševalce

J. VPRAŠANJA, POVEZANA S SPOLOM

J. Vprašanja, povezana s spolom

V praksi je odločitev o tem, kdo bo izprašal žrtev (moški ali ženska), odvisna od **splošnih prepričanj v kulturi** in od morebitnega **strahu** žrtve, kadar je izpraševalec enakega spola kot storilec(ci).

Primer: moški bo o spolnem nasilju morda želel govoriti le z moškim, ženska le z žensko ipd.

Splošni napotki za izpraševalce

K. INDIKACIJE ZA NAPOTITEV K STROKOVNJAKU

K. Indikacije za napotitev k strokovnjaku

Splošni napotki za izpraševalce

L. INTERPRETACIJA UGOTOVITEV IN ZAKLJUČKOV

L. Interpretacija ugotovitev in zaključkov

Potrebno je upoštevati vse vidike poškodb (glejte tudi seznam posebnih učbenikov na temo mučenja, ki je priložen).

Med omenjene vidike sodijo: povzročitev, resnost in zdravljenje poškodb, posebni instrumenti, prehrana in strategije, s katerimi so storilci skušali skriti sledi mučenja ali diskreditirati žrtve.

Glejte posebno poglavje o pasteh